

อุปลักษณเชิงมโนทัศน์ที่ใช้สัตว์สื่อความหมายในสำนวนภาษาฝรั่งเศส

Conceptual metaphors of animals in French expressions

แสงเดือน กาศลังกา¹

ยุวเรศ เลหาพรรค²

ณัฐชาพร เป็งน้อย³

Received 12 March 2021

Revised 29 June 2021

Published 30 June 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุปลักษณเชิงมโนทัศน์ในสำนวนภาษาฝรั่งเศสที่ใช้สัตว์สื่อความหมาย ผลการศึกษาพบว่า อุปลักษณสัตว์ที่ใช้ในการเปรียบเทียบมีจำนวน 23 ชนิด ได้แก่ อุปลักษณหมา อุปลักษณหมู อุปลักษณแมว อุปลักษณหมาป่า อุปลักษณวัวตัวผู้ อุปลักษณลาตัวผู้ อุปลักษณกระต่าย อุปลักษณม้า อุปลักษณสิงโต อุปลักษณวัวตัวเมีย อุปลักษณกระต่ายป่า อุปลักษณลิง อุปลักษณหนูหิ่งห้อย อุปลักษณแพะตัวเมีย อุปลักษณหมี อุปลักษณลูกแกะ อุปลักษณลาตัวเมีย อุปลักษณล่อตัวเมีย อุปลักษณหมาจิ้งจอก อุปลักษณเสือดอ อุปลักษณหนูตะเภา อุปลักษณหนูท้อหรือหนูท้องขาว อุปลักษณแพะตัวผู้ และพบมโนทัศน์ที่สะท้อนแนวความคิดของคนในสังคมฝรั่งเศส โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มความหมาย มนุษย์ และสิ่งที่สัมพันธ์กับมนุษย์และ 2) กลุ่มความหมาย ที่ไม่ใช่มนุษย์ ซึ่งแสดงให้เห็นมโนทัศน์ของคนในสังคมฝรั่งเศสว่า สัตว์เป็นสิ่งที่ชีวิตที่มีความสำคัญและผูกพันในการดำรงชีวิตของคนในสังคมฝรั่งเศส จึงมีการถ้ายองความหมายของสัตว์ออกมาในรูปของสำนวนให้มีความหมายที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมฝรั่งเศส

คำสำคัญ: อุปลักษณ มโนทัศน์ อุปลักษณเชิงมโนทัศน์ สำนวนภาษาฝรั่งเศส

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

³ นิสิตสาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Abstract

The purposes of this research are to study animal metaphors in French expressions, and to investigate concepts reflected on animal metaphors. The results reveal that there are 23 metaphors of animals in French expressions: dog, pig, cat, wolf, ox, male donkey, rabbit, horse, lion, cow, hare, monkey, mouse, female goat, bear, lamb, female donkey, mule, fox, tiger, guinea pig, rat, and male goat. In French expressions, the metaphorical expressions of ANIMALS related to 2 main concepts: [ANIMALS ARE ANIMATE] and [ANIMALS ARE INANIMATE]. The conceptual study reflected that animals have important roles in daily life of the French language users. Accordingly, animals' conceptual domains related to beliefs, cultural models, and social values of the language users.

Keywords: Metaphors, Concepts, Conceptual metaphors, French expressions

1. บทนำ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการใช้ภาษาในรูปของการเปรียบเทียบหรือที่เรียกว่า อุปลักษณ์ (metaphor) ซึ่งผู้ใช้อุปลักษณ์ไม่ได้หมายความว่าตามรูปภาษา ผู้รับสารจะต้อง “ตีความหมาย” ที่ผู้ใช้อุปลักษณ์ต้องการจะสื่อ ดังที่เลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) ได้กล่าวถึงอุปลักษณ์จากมุมมองภาษาศาสตร์ปริชาณาว่า อุปลักษณ์ที่เราพบในชีวิตประจำวันสามารถสะท้อนให้เห็นระบบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ หรือคนในสังคมได้ ซึ่งเรียกอุปลักษณ์นี้ว่า “อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์” (conceptual metaphor) ดังนั้นพื้นฐานระบบความคิดของเราถือเป็นอุปลักษณ์ โดยใช้ภาษาเพื่อสื่อสารในลักษณะเปรียบเทียบหรือที่เรียกว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์ (metaphorical expressions) นั่นเอง

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า คนไทยให้ความสนใจกับสำนวนที่ใช้สัตว์สื่อความหมาย ซึ่งเป็นข้อคิด เตือนใจ บุคคล เห็นได้จาก จินดารัตน์ บุญพันธ์ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในสำนวนไทย ซึ่งแสดงให้เห็นการนำสิ่งที่ใกล้เคียง เช่น สัตว์ มาใช้สื่อความหมายในรูปของสำนวนที่มีความหมายเปรียบเทียบกับสิ่งต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาอุปลักษณ์ที่ใช้สัตว์ในการสื่อความหมายในสำนวนภาษาฝรั่งเศส เนื่องจากการศึกษาสำนวนเกี่ยวกับสัตว์ในภาษาฝรั่งเศสที่ผ่านมา เป็นการเปรียบเทียบความหมายในแง่วรรณศิลป์ หรือรสนทางวรรณคดีมากกว่าทางภาษาศาสตร์ อีกทั้งยังมีการศึกษาอุปลักษณ์สัตว์ที่ใช้ในสำนวนต่าง ๆ ในภาษาอื่นแล้ว เช่น ภาษาอังกฤษ (พิมพ์ประไพ บุญสม, 2556) ภาษาญี่ปุ่น (ศนิ ไทรหอมหวน, 2553) แต่ยังไม่ค่อยพบแพร่หลายในการศึกษาภาษาฝรั่งเศส ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงเป็นการพิสูจน์ความเป็นสากล

ลักษณะ (universal) ว่า สังคมประเทศฝรั่งเศสมีมุมมองต่อสัตว์เหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไรกับของสังคมไทย และให้ความสำคัญกับสัตว์ชนิดใดบ้าง เนื่องจากมนุษย์กับสัตว์มีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิด ทั้งเลี้ยงไว้ดูเล่น ไว้เป็นเพื่อน เป็นอาหาร เป็นพาหนะหรือใช้แรงงาน จึงทำให้มนุษย์เข้าใจธรรมชาติและลักษณะนิสัยของสัตว์ ดังปรากฏในสำนวน เช่น être un vieux **renard** (หมาจิ้งจอก) หมายถึง เจ้าเล่ห์ avoir une tête de **cochon** (หมู) หมายถึง ดื้อดึง servir de **cobaye** (หนูตะเภา) หมายถึง หนูทดลอง entre **chien** et **loup** (หมา, หมาป่า) หมายถึง เวลาพลบค่ำ c'est un cœur de **tigre** (เสือ) หมายถึง คนใจร้าย (ดารณี พุทธิรักษา, 2539)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า มีการใช้รูปภาษาแสดงอุปลักษณะที่ใช้ “สัตว์” ในการสื่อความหมายในสำนวนภาษาฝรั่งเศสเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ อุปลักษณะตามทฤษฎีแนวเดิม (Traditional Theory) นั้น จะเป็นการศึกษาการใช้ภาษาเพื่อให้เกิดภาพพจน์ (figures of speech) นิยมใช้เพื่อให้ภาษาเกิดความสวยงาม ซึ่งปรากฏมากในงานวรรณกรรม ทั้งนี้ทฤษฎีดังกล่าว หมายถึง ถ้อยคำที่ทำให้เกิดภาพในใจโดยใช้กลวิธี หรือชั้นเชิงในการเรียบเรียงถ้อยคำให้มีพลังที่จะสัมผัสอารมณ์ของผู้อ่านจนเกิดความประทับใจ เกิดความเข้าใจ และเกิดอารมณ์สะเทือนใจมากกว่าถ้อยคำที่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา” (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2543) กอปรกับอุเงเรอร์และชมิท (Ungerer & Schmid, 1996) มองว่า คือ การศึกษาในเชิงวรรณกรรมวาทศาสตร์หรือด้านวจนลีลาศาสตร์ เพื่ออธิบายด้านกลวิธีทางสุนทรียภาพของการสร้างสรรค์ภาษาเชิงเปรียบเทียบ โดยแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามความหมายที่เกิดจากการเปรียบเทียบ และแบ่งตามโครงสร้างของภาษา ได้แก่ อุปลักษณะอุปมา อติพจน์ ปฏิพจน์หรือปฏิวาตะ ปฏิทรรศน์หรือปฏิภาคพจน์ บุคลาธิษฐาน สมพจน์ และนามนัย นอกจากนี้ อุลมานน์ (Ullmann, 1962 อ้างอิงใน ชัชวดี ศรลัมพ์, 2548) ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับอุปลักษณะว่า จะรวมอุปลักษณะ (metaphor) และอุปมา (simile) เข้าไว้ด้วยกัน และเรียกรวมเป็นเพียงอย่างเดียว คือ อุปลักษณะ (metaphor)

ในปัจจุบันเป็นการศึกษาอุปลักษณะตามแนวทางทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive Linguistics Theory) โดยอยู่บนแนวคิดที่ว่า ภาษาเป็นภาพสะท้อนของความคิด (cognition) และการประมวลผลความคิดของมนุษย์ (conceptual process) อย่างชัดเจน ซึ่งทำให้สามารถเข้าใจความคิดและการประมวลผลความคิดของมนุษย์ได้ ดังที่เลคอฟฟ์และจอนห์สันได้เสนอแนวคิดอุปลักษณะไว้ในหนังสือ Metaphor We Live By (1980) ว่า การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของเรานั้น อยู่ในรูปแบบของการเปรียบเทียบเป็นอุปลักษณะ อุปลักษณะจะไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของการใช้คำเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความคิด สังคม อารมณ์ ความรู้สึก ฯลฯ ซึ่งไม่ได้เป็นเรื่องของจินตนาการ แต่เป็นเรื่องที่อธิบายได้อย่างเป็นระบบมีเหตุผล (ชัชวดี ศรลัมพ์, 2548) หรืออาจแสดงให้เห็นสิ่งทีนำมาใช้ในการเปรียบเทียบนั้นมาจากประสบการณ์

มนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ที่มาจากสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ทางสังคม และประสบการณ์ทางวัฒนธรรม (ณรงค์กรณ รอดทรัพย์, 2561) ตามทฤษฎีแล้ว อุปลักษณัจัดระบบความคิดของคนในสังคม และแสดงออกมาในรูปแบบของภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบ นั่นก็คือ การเชื่อมโยงความคิดจากการใช้คำที่มีความหมายถ่ายโยงจากวงของความหมายต้นทาง (source domain) โดยทั่วไปมักเป็นรูปธรรม ไปยังวงความหมายปลายทาง (target domain) ซึ่งมักจะเป็นนามธรรม และเป็นไปอย่างอิสระโดยที่ผู้ใช้ภาษาไม่รู้ตัวและเป็นการเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ (Lakoff & Johnson, 1980) ดังนั้นอุปลักษณัตามแนวคิดนี้ คือ กระบวนการใช้ภาษาของมนุษย์ที่สามารถทำให้เราเข้าใจชีวิตและสะท้อนระบบมโนทัศน์ของคนในสังคมของผู้ใช้ภาษานั้น ๆ ได้ จึงเรียกว่า “อุปลักษณัเชิงมโนทัศน์” (conceptual metaphor) ดังตัวอย่างภาษาอังกฤษต่อไปนี้

Your claims are indefensible.

He attacked every weak point in my argument.

His criticisms were right on target.

I demolished his argument.

I've never won an argument with him.

(Lakoff & Johnson, 1980, p.4)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีการใช้คำศัพท์ที่ขีดเส้นใต้ในบริบทเกี่ยวกับการต่อสู้หรือสงคราม เช่น indefensible, target, won แต่จากประโยคข้างต้น ถูกนำไปใช้ในการโต้เถียง สะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาอังกฤษที่ว่า การโต้แย้งเป็นสงคราม (ARGUMENT IS WAR) ในระหว่างการโต้แย้งหรือถกเถียงกันนั้น แต่ละฝ่ายมองกันเป็นศัตรู ต้องโจมตีอีกฝ่ายและปกป้องตนเอง มีแพ้ มีชนะในการโต้เถียง ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่การต่อสู้ทางร่างกาย แต่ก็เป็น การต่อสู้ด้านคำพูด (พราวพรรณ พลบุญ, 2561)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า “อุปลักษณั” ตามทฤษฎีแนวใหม่ เป็นเรื่องของการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันที่สัมพันธ์กับมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในแต่ละสังคม และเป็นการถ่ายโยงความหมายระหว่างวงความหมาย (conceptual domains) (ปีนอนงค์ อัมปะละ, 2563)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การศึกษาอุปลักษณัเชิงมโนทัศน์ที่ใช้สัตว์เป็นสิ่งที่น่าสนใจ โดยการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดประเภทอุปลักษณัที่ใช้สัตว์สื่อความหมาย ประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในจำนวนฝรั่งเศส และเพื่อวิเคราะห์มโนทัศน์ที่ใช้สัตว์สื่อความหมาย ประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในจำนวนฝรั่งเศส ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน รวมทั้งเข้าใจสังคมผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศสและชนชาติอื่น ๆ ที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสทั่วโลก โดยศึกษาตามทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชาน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงระบบความคิดและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาได้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อจัดประเภทอุปสรรคที่ใช้สัตว์สื่อความหมาย ประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในจำนวนฝรั่งเศส
2. เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติที่สัตว์สื่อความหมาย ประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในจำนวนฝรั่งเศส

3. วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เนื่องจากต้องการทำให้การวิจัยเชิงภาษาอุปสรรคมีความเป็นรูปธรรม จึงใช้การวิเคราะห์สถิติเบื้องต้นโดยการนับความถี่ และการหาค่าร้อยละ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร หมายถึง จำนวนภาษาฝรั่งเศสในหนังสือ “การเทียบเคียงจำนวนไทยกับฝรั่งเศส” (2533) และ “จำนวนฝรั่งเศส และจำนวนไทย” (2539) ของรศ.ดร. ดารณี พุทธิรักษา โดยเลือกเฉพาะจำนวนที่มีอุปสรรคสัตว์ และกลุ่มตัวอย่าง หมายถึง จำนวนภาษาฝรั่งเศสที่ใช้อุปสรรค “สัตว์” ประเภทเลี้ยงลูกด้วยนมในการสื่อความหมายเท่านั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมรูปภาพที่เป็นอุปสรรคและตัวอย่างบริบท โดยอิงจากทฤษฎีของเลคอฟฟ์และจอนห์สัน (Lakoff & Johnson, 1980) และยึดตามแนวคิดด้านการวิเคราะห์อรรถลักษณะ (Componential analysis) ของคูจิ้น นิดา (Nida, E.1975)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกจำนวนอุปสรรคที่ใช้ “สัตว์” ประเภทเลี้ยงลูกด้วยนม จากหนังสือทั้งสองเล่ม และให้ผู้ร่วมวิจัยคัดกรอง เพื่อยืนยันว่าจำนวนที่เลือกมาเป็นจำนวนอุปสรรคที่ใช้ “สัตว์” ประเภทเลี้ยงลูกด้วยนมจริง จากนั้นนำตัวอย่างที่ได้มาทั้งสิ้น 89 จำนวน มาวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

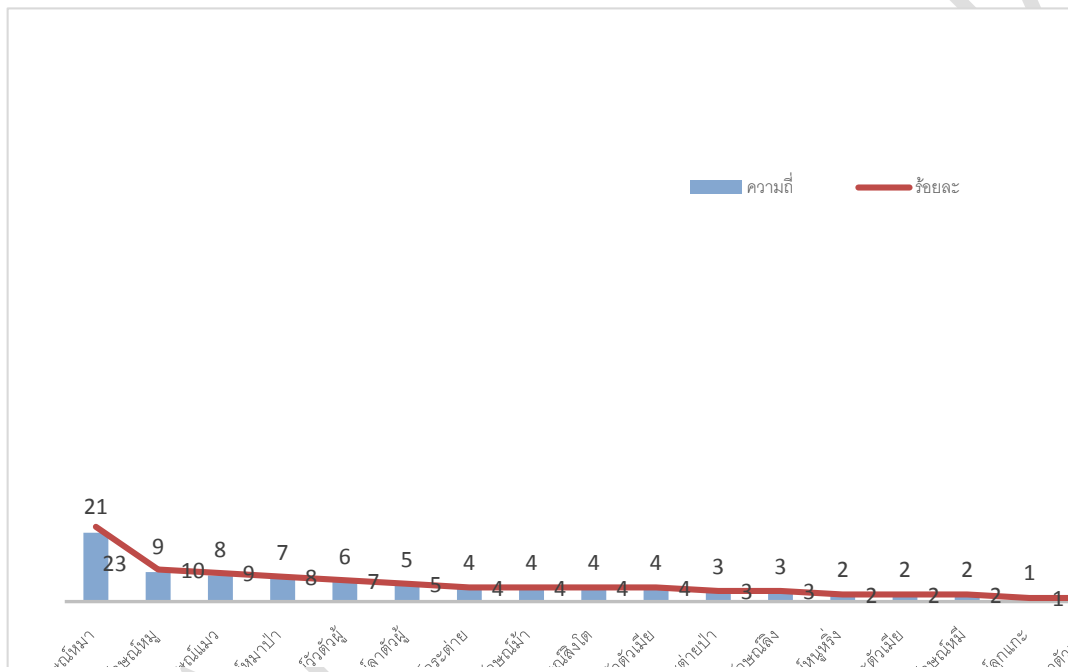
ลำดับแรกศึกษาและจำแนกคำในจำนวนที่ใช้ “สัตว์” แล้วแบ่งกลุ่มรูปภาพแสดงอุปสรรค โดยการนับความถี่ หาค่าร้อยละด้วยสูตรคำนวณร้อยละ จากนั้นวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดความหมายจากความหมายต้นทางไปยังวงความหมายปลายทางของจำนวนภาษาฝรั่งเศส (Lakoff & Johnson, 1980) โดยอ้างอิงความหมายจากพจนานุกรมออนไลน์ที่เป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือ เช่น พจนานุกรม Le Robert พจนานุกรม Larousse และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องกับ

ผู้เชี่ยวชาญ และนำเสนอเป็นผลการวิจัยต่อไป

4. ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์อุปลักษณในสำนวนภาษาฝรั่งเศสที่ปรากฏในหนังสือทั้ง 2 เล่ม สามารถสรุปผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. เพื่อจัดประเภทอุปลักษณที่ใช้สัตว์สื่อความหมาย ประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในสำนวนฝรั่งเศส จากการวิจัยพบว่า มีสำนวนทั้งหมด 89 สำนวน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความดีและร้อยละของอุปลักษณสัตว์ ประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม

จากภาพที่ 1 แสดงความดีและร้อยละของอุปลักษณที่ใช้สัตว์สื่อความหมาย ประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม จำนวนทั้งหมด 89 สำนวน แบ่งเป็น 23 ชนิด ได้แก่ อุปลักษณหมาเหมา อุปลักษณหมีเหมา อุปลักษณแมวเหมา อุปลักษณหมาป่า อุปลักษณวัวเหมา อุปลักษณลาเหมา อุปลักษณกระต่าย อุปลักษณม้า อุปลักษณสิงโต อุปลักษณวัวเหมา อุปลักษณกระต่ายป่า อุปลักษณลิง อุปลักษณหมูเหมา อุปลักษณแพะเหมา อุปลักษณหมี อุปลักษณลูกแกะ อุปลักษณลาเหมา อุปลักษณวัวเหมา อุปลักษณหมาเหมา อุปลักษณหมีเหมา อุปลักษณหมูเหมา อุปลักษณแพะเหมา อุปลักษณวัวเหมา และอุปลักษณแพะเหมา เรียงจากมากสุดถึงน้อยสุดตามลำดับ ดังแผนภูมิภาพข้างต้น

จากผลการนับความดีข้างต้น พบการใช้อุปลักษณหมาเหมามากที่สุด สะท้อนถึงระบบความคิดของคนฝรั่งเศสที่ให้ความสำคัญกับหมา เนื่องจากเป็นสัตว์เลี้ยงที่ใกล้ชิดกับมนุษย์ นิยมเลี้ยงไว้เฝ้าบ้าน เป็น

เพื่อนคล้ายเหงา และสามารถพบเห็นได้ง่ายตามบ้านเรือนต่าง ๆ มนุษย์ได้คลุกคลีผูกพันรักใคร่กับหมา ได้เห็นพฤติกรรม และลักษณะนิสัยต่าง ๆ ของหมา จึงได้ใช้รูปภาษาที่เกี่ยวข้องกับหมาเพื่อแสดงถึงระบบความคิด

2. เพื่อวิเคราะห์มโนทัศน์ที่ใช้สัตว์สื่อความหมาย ประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมความหมายในสำนวนฝรั่งเศส พบว่า มีการใช้มโนทัศน์ที่ใช้สัตว์สื่อความหมาย สามารถแบ่งได้ 2 กลุ่มความหมายโดยอ้างอิงตามการจำแนกหมวดหมู่คำของ นววรรณ พันธุเมธา (2544) และอ้างอิงความหมายจากพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ได้แก่

2.1 ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในภาษาไทยที่มีอยู่ในกลุ่มความหมาย มนุษย์และสิ่งที่มีสัมพันธ์กับมนุษย์ ตามลำดับดังต่อไปนี้

2.1.1 กิริยาอาการ การกระทำ หมายถึง การแสดงออกด้วยกาย ลักษณะที่แสดงออกท่าทาง สภาพทางกายและสภาพจิตของมนุษย์ รวมไปถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่กระทำต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น หมาพบในสำนวน *Crever comme un chien* แปลตรงตัวว่า ตายอย่างหมา หมายความว่า ตายตามลำพัง สามารถถ่ายโยงความหมายของอุปลักษณ์ได้ดังนี้

	วงความหมายต้นทาง	วงความหมายปลายทาง
	หมา	กิริยาอาการ การกระทำ
		ตายตามลำพัง
วิเคราะห์อรรถลักษณะ	[- มนุษย์]	[+ มนุษย์]
	[+โดดเดี่ยว]	[+โดดเดี่ยว]
	[-ฝูง]	[-ครอบครัว, เพื่อน]
	[+ตาย]	[+ตาย]

ภาพที่ 2 แสดงมโนทัศน์ของหมาในกลุ่มความหมายกิริยาอาการ การกระทำ

จากภาพที่ 2 มีอรรถลักษณะร่วมกันระหว่างวงความหมายต้นทางกับวงความหมายปลายทางของ “หมา” กับ “กิริยาอาการ การกระทำ” สำนวนนี้จึงเปรียบเทียบกิริยาอาการของคนว่าเป็นกิริยาอาการของหมาที่ตายตามลำพัง เนื่องจากหมาเป็นเจ้าของเมื่อตาย เจ้าของจะทำพิธีศพให้หมาอย่างยิ่งใหญ่เหมือนกับคน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรักและผูกพันระหว่างหมากับเจ้าของ หากเป็นหมาข้างถนน เวลาที่ถูกรถทับตาย มักไม่มีใครสนใจที่จะจัดการศพ เอาไปเก็บไปฝัง จากความสอดคล้องดังกล่าวจึงมีการนำหามาเปรียบเทียบกับกิริยาอาการที่ตายตามลำพัง

นอกจากนั้นยังมีแมว หมู แพะตัวผู้ หนูหริ่ง แพะตัวเมีย หมี ล่อตัวเมีย ม้า ลาตัวเมีย หม่าป่า สิงโต กระต่าย ลิง วัวตัวผู้ ลาตัวผู้ และกระต่ายป่า ถูกเปรียบเทียบเป็นกริยา อากาการ การกระทำ อีกด้วย

2.1.2 คน หมายถึง มนุษย์ เชื้อชาติ และอวัยวะร่างกายของมนุษย์ เช่น หมู พบในสำนวน *être copains comme cochon* แปลตรงตัวว่า เป็นเพื่อนกันเหมือนหมู หมายถึง คนที่สนิทสนมกันมาก สามารถถ่ายทอดใจความหมายของอุปลักษณืได้ดังนี้

	วงความหมายต้นทาง	➔	วงความหมายปลายทาง
	หมู		คนที่สนิทสนมกันมาก
วิเคราะห์อรรถลักษณะ	[- มนุษย์]		[+มนุษย์]
	[+คอก]		[+บ้าน]
	[+อยู่รวมกัน]		[+อยู่รวมกัน]
	[+สนิท]		[+สนิท]

ภาพที่ 3 แสดงมโนทัศน์ของหมูในกลุ่มความหมายคน

จากภาพที่ 3 มีอรรถลักษณะร่วมกันระหว่างวงความหมายต้นทางกับวงความหมายปลายทางของ “หมู” กับ “คน” สำนวนนี้จึงเป็นการเปรียบเทียบหมูเป็นคน เนื่องจากหมูเป็นสัตว์ที่จะอยู่เป็นกลุ่มรวมกัน และถูกเลี้ยงไว้ในคอก หมูที่มาจากคอกเดียวกันหรืออยู่รวมกันมาก่อน จะมีความคุ้นเคยกัน โดยเฉพาะเพศเมียจะอยู่รวมกันเป็นฝูง ประกอบด้วยแม่หมูอย่างน้อยหนึ่งตัวและลูก ๆ ของมัน หมูมักรวมกลุ่มที่มีขนาดใกล้เคียงกัน หากหมูไม่มีความคุ้นเคยกันมาก่อน หลังอยู่รวมกันก็อาจเกิดการต่อสู้ขึ้นจนถึงขั้นบาดเจ็บได้ จากความสอดคล้องดังกล่าว ทำให้มีการนำการอาศัยอยู่ด้วยกันของหมู มาเปรียบเทียบกับคนที่สนิทสนมกันมาก มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน หรือก็คือเพื่อนสนิทนั่นเอง

นอกจากนั้นยังมีลาตัวผู้ หม่าป่า แมว หม่า หนูทดลอง เสือ ลูกแกะ หมี ลิง ม้า หม่าจิ้งจอก วัวตัวเมีย สิงโต กระต่าย แพะตัวเมีย และวัวตัวผู้ ในกลุ่มความหมายคนอีกด้วย

2.1.3 นิสัย หมายถึง ความประพฤติที่เคยชินของมนุษย์ เช่น ลาตัวผู้ พบในสำนวน *tête comme un âne* แปลตรงตัวว่า ตีเหมือนลา หมายความว่า ตีอรั้น หัวแข็งสามารถถ่ายทอดใจความหมายของอุปลักษณืได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง

วงความหมายปลายทาง

ลาตัวผู้

นิสัย

คนที่ *ดี้อร้น หัวแข็ง*

วิเคราะห์อรรถลักษณะ

[- มนุษย์]

[+มนุษย์]

[- เชื้อฟัง]

[- เชื้อฟัง]

ภาพที่ 4 แสดงมโนทัศน์ของหมูในกลุ่มความหมายนิสัย

จากภาพที่ 4 มีอรรถลักษณะร่วมกันระหว่างวงความหมายประจำรูปกับความหมายที่เกิดจากการเปรียบเทียบของ “ลาตัวผู้” กับ “นิสัย” สำนวนนี้เปรียบเทียบลักษณะนิสัยของลาตัวผู้เป็นลักษณะนิสัยของคนดี้อร้น หัวแข็ง เนื่องจากลาเป็นสัตว์ที่ถูกสร้างให้มีภาพของความไม่รู้ ความงี่เงา ความดี้อร้น และความเอาแต่ใจ ลาเป็นพาหนะที่ใช้บรรทุกขนของ เมื่อบังคับให้ลาเดินไปตามเส้นทาง ลามักจะฝืน ไม่ยอมทำตาม จึงเป็นเหตุทำให้มีการนำลักษณะนิสัยของลาตัวผู้มาเปรียบเป็นนิสัยของมนุษย์ที่ดีอึดิ่ง ดี้อร้น หัวแข็ง เอาแต่ใจของตัวเอง แต่ขณะเดียวกัน ถ้ามองในแง่บวก จะหมายถึงนิสัยที่มุ่งมั่น มีจิตใจแน่วแน่

นอกจากนั้นยังพบ หมู และวัวตัวเมีย ในกลุ่มความหมายนิสัย

2.1.4 คุณลักษณะ หมายถึง ลักษณะประจำตัวของมนุษย์ เช่น *ม้า* พบในสำนวน *avoir mangé du cheval* แปลตรงตัวว่า กินม้า หมายความว่า แข็งแรงมาก สามารถถ่ายทอดความหมายของอุปลักษณะได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง

วงความหมายปลายทาง

ม้า

คุณลักษณะ

คนที่ *แข็งแรงมาก*

วิเคราะห์อรรถลักษณะ

[-มนุษย์]

[+มนุษย์]

[+แข็งแรง]

[+แข็งแรง]

[+พลังกำลัง]

[+พลังกำลัง]

[+ใช้งาน]

[+ใช้แรงงาน]

ภาพที่ 5 แสดงมโนทัศน์ของม้าในกลุ่มความหมายคุณลักษณะของมนุษย์

จากภาพที่ 5 มีอรรถลักษณะร่วมกันระหว่างวงความหมายประจำรูปกับความหมายที่เกิดจากการเปรียบเทียบของ “ม้า” กับ “คุณลักษณะ” ส่วนนี้เปรียบเทียบคุณลักษณะของม้าเป็นคุณลักษณะของคนที่แข็งแรงมาก ซึ่งม้าถือได้ว่าเป็นสัตว์ที่มีความแข็งแรง มีพลังกำลัง สมัยก่อนม้าถือเป็นหนึ่งในพาหนะที่ดีที่สุด จากความสอดคล้องดังกล่าวทำให้มีการนำคุณลักษณะแข็งแรงของม้ามาเปรียบกับความแข็งแรงของคน นอกจากนั้นยังพบ กระต่าย และหมู ในกลุ่มความหมายคุณลักษณะของมนุษย์

2.2 ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในภาษาไทยที่มีอยู่ในกลุ่มความหมาย ที่ไม่ใช่มนุษย์ ตามลำดับดังต่อไปนี้

2.2.1 เหตุการณ์ หมายถึง เรื่องราวที่เกิดขึ้น เช่น หมา พบในสำนวน *Se donner un mal de chien* แปลตรงตัวว่า ลำบากเหมือนหมา หมายความว่า ลำบากมาก สามารถถ่ายทอดความหมายของอุปลักษณได้ดังนี้

	วงความหมายต้นทาง	วงความหมายปลายทาง
	หมา	เหตุการณ์
		ลำบากมาก
วิเคราะห์อรรถลักษณะ	[- มนุษย์]	[+มนุษย์]
	[+ใช้ชีวิต]	[+ดำรงชีวิต]
	[+ลำบาก]	[+ลำบาก]

ภาพที่ 6 แสดงมโนทัศน์ของหมาในกลุ่มความหมายเหตุการณ์

จากภาพที่ 6 มีอรรถลักษณะร่วมกันระหว่างวงความหมายต้นทางกับวงความหมายปลายทางของ “หมา” กับ “เหตุการณ์” ส่วนนี้เปรียบเทียบหมาเป็นเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ยากลำบาก เช่น สถานการณ์ของหมาจรจัดที่ต้องนอนข้างถนน คู้ขยะกิน เพื่อให้มีชีวิตรอด เป็นการใช้ชีวิตด้วยความทุกข์ยาก จากความสอดคล้องดังกล่าว จึงมีการนำหมามาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ของมนุษย์ที่ตกอยู่ในสถานการณ์ลำบาก ต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญอยู่

นอกจากนั้นยังพบวัวตัวผู้ ม้า และวัวตัวเมีย ในกลุ่มความหมายเหตุการณ์

2.2.2 ภัยอันตราย หมายถึง เหตุที่อาจทำให้ตายหรือบาดเจ็บ เหตุแห่งความสูญเสีย เช่น หมาป่า พบในสำนวน *tomber dans la gueule du loup* แปลตรงตัวว่า ตกอยู่ในปากหมาป่า หมายความว่า ตกอยู่ในอันตราย สามารถถ่ายทอดความหมายของอุปลักษณได้ดังนี้

	วงความหมายต้นทาง	➔	วงความหมายปลายทาง
	หมาป่า		ภัยอันตราย
			ตกอยู่ในอันตรายเสียหาย
วิเคราะห์อรรถลักษณะ	[- มนุษย์]		[- มนุษย์]
	[+ดุร้าย]		[+โหดร้าย]
	[+อันตราย]		[+อันตราย]
	[+บาดเจ็บ]		[+บาดเจ็บ]
	[+เสียชีวิต]		[+เสียชีวิต]

ภาพที่ 7 แสดงมโนทัศน์ของหมาป่าในกลุ่มความหมายภัยอันตราย

จากภาพที่ 7 มีอรรถลักษณะร่วมกันระหว่างวงความหมายต้นทางกับวงความหมายปลายทางของ “หมาป่า” กับ “ภัยอันตราย” หมาป่าถือได้ว่าเป็นสัตว์ที่มีนิสัย ดุร้าย น่ากลัว เนื่องจากเป็นสัตว์กินเนื้อ เวลา ออกล่าเหยื่อ จะออกล่าเป็นฝูง ถ้าเหยื่อพลัดหลงเข้าไปในฝูงหมาป่า ก็จะได้โดนหมาป่ารุม ขย้ำ กัด และเสียชีวิต ในที่สุด จากความสอดคล้องดังกล่าว จึงมีการนำหมาป่า มาเปรียบเทียบกับการอยู่ในที่คับขัน ตกอยู่ใน อันตราย เสี่ยงอันตรายต่อชีวิต

นอกจากนี้ยังพบแมว ในกลุ่มความหมายภัยอันตรายอีกด้วย

2.2.3 ปริมาณ หมายถึง ความมากน้อยของสิ่งต่าง ๆ เช่นสิ่งโต พบในสำนวน *La part du lion* แปลตรงตัวว่า ส่วนแบ่งของสิ่งโต หมายความว่า ส่วนที่ดีที่สุด ส่วนที่ใหญ่ที่สุด สามารถถ้ายอง ความหมายของอุปลักษณะนี้ได้ดังนี้

	วงความหมายต้นทาง	➔	วงความหมายปลายทาง
	สิ่งโต		ปริมาณ
			ส่วนที่ดีที่สุด ส่วนที่ใหญ่ที่สุด
วิเคราะห์อรรถลักษณะ	[- มนุษย์]		[- มนุษย์]
	[+ใหญ่]		[+ของมีมูลค่ามาก]
	[+อำนาจ]		[+สำคัญ]

ภาพที่ 8 แสดงมโนทัศน์ของสิ่งโตในกลุ่มความหมายปริมาณ

จากภาพที่ 8 มีอรรถลักษณะร่วมกันระหว่างวงความหมายประจำรูปกับความหมายที่เกิดจากการเปรียบเทียบของ “สิงโต” กับ “ปริมาณ” สิงโตเป็นสัตว์ที่สง่างามที่สุดในโลก จึงได้รับการขนานนามว่าเจ้าแห่งสัตว์ป่า สิงโตตัวผู้ดูน่าเกรงขาม มีพลังมาก ทั้งยังคำรามเสียงดัง ไม่กลัวการถูกล่า จากความสอดคล้องดังกล่าว จึงมีการนำความโดดเด่นของสิงโตมาเปรียบกับปริมาณของสิ่งของที่อาจมีมากที่สุด หรือมีความสำคัญที่สุด และเป็นที่ต้องการ

2.2.4 เวลา หมายถึง ความยาวนาน เช่น เวลาเช้า เวลาเย็น เป็นต้น เช่น หมาและหมาป่า พบในสำนวน *Entre chien et loup* แปลตรงตัวว่า ระหว่างหมาและหมาป่า หมายความว่า เวลาพลบค่ำ สามารถถ่ายโยงความหมายของอุปลักษณ์ได้ดังนี้

	วงความหมายต้นทาง		→	วงความหมายปลายทาง
	หมา	หมาป่า		เวลา พลบค่ำ
<u>วิเคราะห์อรรถลักษณะ</u>	[- มนุษย์]	[- มนุษย์]		[- มนุษย์]
	[+ความรู้สึก ปลอดภัย]	[-ความรู้สึก ปลอดภัย]		[+โพล้เพล้]
	[+ สีขาว]	[+ สีขาว]		
	[+ เห่า/หอน]	[+ เห่า/หอน]		
	[+ กัด]	[+ กัด]		
	[+เฉลี่ยฉลาด]	[+เฉลี่ยฉลาด]		
	[+เหื่อง]	[-เหื่อง]		
	[+ออกหากิน กลางวัน,ตอนเช้า]	[+ออกหากิน กลางคืน,ตอนค่ำ]		

ภาพที่ 9 แสดงมโนทัศน์ของหมาและหมาป่าในกลุ่มความหมายเวลา

จากภาพที่ 9 มีอรรถลักษณะร่วมกันระหว่างวงความหมายต้นทางกับวงความหมายปลายทางของ “หมาป่า” “หมา กับ “เวลา” สำนวนนี้ปรากฏในศตวรรษที่ 13 ในสายตาชาวยุโรปมองว่า หมาเป็นสัญลักษณ์ของความรู้สึกปลอดภัย ในขณะที่หมาป่าเป็นสัญลักษณ์ของความไม่ปลอดภัย นอกจากนี้ หมายังเป็นสัญลักษณ์ของเวลากลางวันหรือตอนเช้า ส่วนหมาป่าเป็นสัญลักษณ์ของเวลากลางคืนหรือตอนเย็น แต่ด้วยหมาและหมาป่ามีรูปร่าง และลักษณะที่ใกล้เคียงกันมาก ดังนั้น ช่วงเวลาที่ฟ้ามืด หรือตะวันยอแสง อีกทั้งใน

ยุคนั้นไม่มีไฟฟ้าจึงเป็นเรื่องยากที่จะแยกหมาออกจากหมาป่าในเวลาโพล้เพล้ จึงทำให้มีการนำหมาและหมาป่าไปเทียบกับช่วงเวลาพลบค่ำ

2.2.5 สิ่งของ หมายถึง สิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม จับต้องได้หรือไม่ได้ เช่น วัวตัวผู้ พบในสำนวน *qui vole un œuf, vole un boeuf* แปลตรงตัวว่า ใครขโมยไข่ ใครขโมยวัว หมายความว่า เล็กขโมยไก่ ใหญ่ขโมยเล็ก สามารถถ่ายโยงความหมายของอุปลักษณะนี้ได้ดังนี้

	ความหมายต้นทาง		➔	วงความหมายปลายทาง
	ไข่	วัวตัวผู้		สิ่งของ ที่ถูกขโมย
วิเคราะห์อรรถลักษณะ	[- มนุษย์]	[- มนุษย์]		[- มนุษย์]
	[+อาหาร]	[+อาหาร]		[+อาหาร]
	[- แรงงาน]	[+แรงงาน]		[- แรงงาน]
	[+ ซื่อ/ซาย]	[+ ซื่อ/ซาย]		[+ของมีมูลค่า]

ภาพที่ 10 แสดงมโนทัศน์ของวัวตัวผู้ในกลุ่มความหมายสิ่งของ

จากภาพที่ 10 มีอรรถลักษณะร่วมกันระหว่างวงความหมายประจำรูปกับความหมายที่เกิดจากการเปรียบเทียบของ “ไข่” “วัวตัวผู้” กับ “สิ่งของ” ซึ่งทั้งไข่และวัวต่างมีมูลค่า สามารถนำไปซื้อขายเป็นอาหารหรือเป็นแรงงานได้ สำนวนนี้จึงเป็นการนำสิ่งของมาเปรียบเทียบกัน คือ ไข่ เป็นของมีมูลค่าน้อย ส่วนวัวตัวผู้เป็นของมีมูลค่ามาก ซึ่งจากสำนวน *qui vole un œuf, vole un boeuf* นี้ ถ้าหากคนเราขโมยของเล็กๆ น้อยๆ ได้ต่อไปก็ย่อมสามารถที่จะขโมยของที่มีคุณค่ามากได้เช่นกัน

2.2.6 อากาศ หมายถึง สภาพดินฟ้าอากาศโดยทั่ว ๆ ไป เช่น หมา พบในสำนวน *un temps de chien* แปลตรงตัวว่า สภาพอากาศอย่างหมา หมายความว่า อากาศวิปริต สามารถถ่ายโยงความหมายของอุปลักษณะนี้ได้ดังนี้

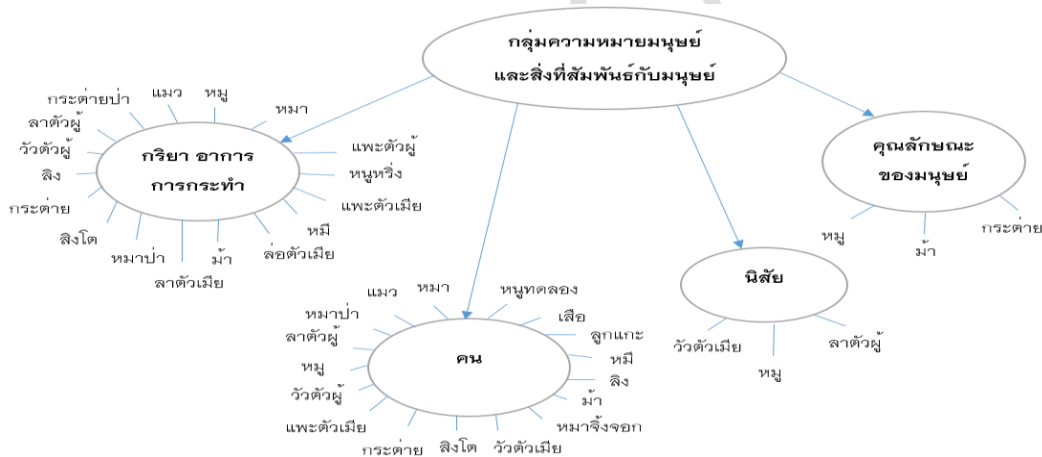
	ความหมายต้นทาง	➔	วงความหมายปลายทาง
	หมา		อากาศ
วิเคราะห์อรรถลักษณะ	[- มนุษย์]		[- มนุษย์]
	[+สภาพสกปรก]		[+สภาพดินฟ้าอากาศ]
	[+ดุร้าย]		[+แปรปรวน]

ภาพที่ 11 แสดงมโนทัศน์ของหมาในกลุ่มความหมายอากาศ

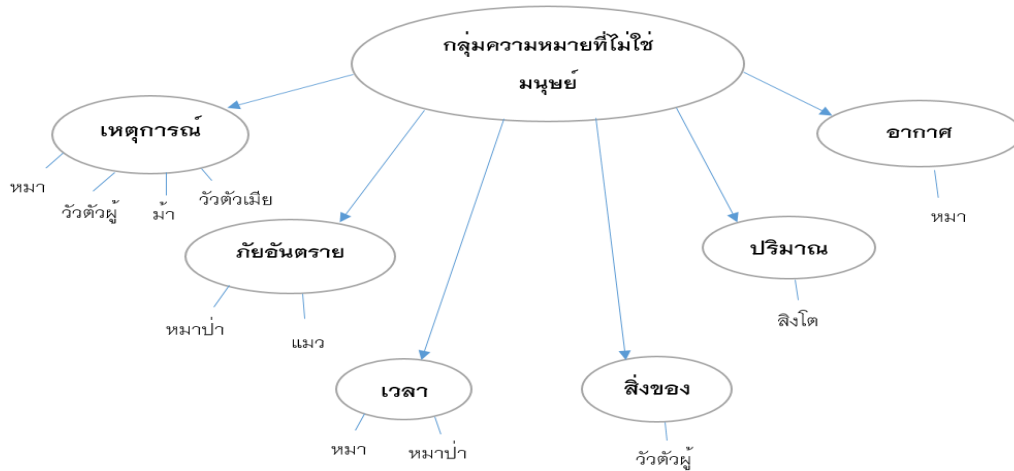
จากภาพที่ 11 มีอรรถลักษณะร่วมกันระหว่างวงความหมายต้นทางกับวงความหมายปลายทางของ “หมา” กับ “อากาศ” จำนวนนี้มีปรากฏใช้ในศตวรรษที่ 20 โดยเปรียบเทียบหมากับอากาศ ในกรณีที่มาไม่มีเจ้าของ ก็จะกลายเป็นสัตว์ที่สกปรกและน่ารังเกียจ ไร้อุบายอาศัย ต้องดิ้นรนต่อสู้แย่งชิงอาหารกับหมาตัวอื่น ๆ มีความหวาดระแวงและดุร้ายเพื่อป้องกันตนเอง ดังนั้น จึงได้มีการนำความสอดคล้องของสภาพความเป็นอยู่ พฤติกรรมของหมาข้างต้นมาเปรียบกับสภาพดินฟ้าอากาศที่แปรปรวน เช่น แดดออกเปรี้ยว จู่ ๆ ฝนก็ตกลงมา หรือในอีกแง่หนึ่ง หมายถึง สภาพอากาศที่ไม่ปกติ เช่น ร้อนจัด หรือ หนาวจัด

3. อุปลักษณะสัตว์แสดงมโนทัศน์ที่มีอยู่ในกลุ่มความหมายมนุษย์ และสิ่งที่สัมพันธ์กับมนุษย์ และกลุ่มความหมายที่ไม่ใช่มนุษย์

จากผลการวิจัย มีการใช้อุปลักษณะที่ใช้สัตว์สื่อความหมาย ประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในจำนวน ฝรั่งเศษ จำนวนทั้งหมด 23 อุปลักษณะ เมื่อนำมาจัดมโนทัศน์ สามารถอธิบายได้ดังแผนภาพ 12 และ 13 ดังนี้

ภาพที่ 12 แสดงความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในภาษาไทยที่มีอยู่ในกลุ่มความหมายมนุษย์ และสิ่งที่สัมพันธ์กับมนุษย์

ภาพที่ 13 ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในภาษาไทยที่มีอยู่ในกลุ่มความหมายที่ไม่ใช่มนุษย์

จากภาพที่ 12 แสดงถึงความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในภาษาไทยที่มีอยู่ในกลุ่มความหมายมนุษย์ และสิ่งที่สัมพันธ์กับมนุษย์ และภาพที่ 13 เป็นการแสดงถึงความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในภาษาไทยที่มีอยู่ในกลุ่มความหมายที่ไม่ใช่มนุษย์ ทั้งสองภาพต่างก็เป็นระบบมโนทัศน์ที่สะท้อนระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาในสังคมฝรั่งเศสได้อย่างดี

การใช้อุปลักษณณ์นี้สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในสังคมภาษาฝรั่งเศสว่า ความหมายในทั้งสองกลุ่มนี้ เป็นผลจากการนำลักษณะเด่นของสัตว์แต่ละประเภทมาเปรียบ อาจเป็นอวัยวะร่างกายของสัตว์ คุณสมบัติทางกายภาพ ลักษณะนิสัย พฤติกรรม และความเป็นอยู่ของสัตว์ เพราะชาวฝรั่งเศสมีความคุ้นเคยกับสัตว์เหล่านี้ ทั้งเพื่อเป็นอาหาร เป็นแรงงาน แม้กระทั่งเพื่อความสำราญ เมื่อมนุษย์มีความคุ้นเคยกับสัตว์ จึงทำให้มนุษย์มองเห็นและเข้าใจลักษณะหรือพฤติกรรมของสัตว์ ดังนั้น จึงมีการนำกิริยาอาการของสัตว์มาเปรียบกับกิริยาอาการของมนุษย์ ซึ่งทำให้เกิดมโนทัศน์ที่ใช้สัตว์สื่อความหมาย โดยเฉพาะในกลุ่มมโนทัศน์กิริยา อาการ การกระทำ ของกลุ่มความหมายมนุษย์และสิ่งที่สัมพันธ์กับมนุษย์มากที่สุด

5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาอุปลักษณณ์เชิงมโนทัศน์ที่ใช้สัตว์สื่อความหมาย ประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

มีการใช้อุปลักษณณ์ที่ใช้สัตว์สื่อความหมายประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในสำนวนฝรั่งเศส จำนวนทั้งหมด 23 อุปลักษณณ์ และมีความหลากหลายเมื่อเปรียบเทียบกับสำนวนไทย เนื่องจากในภาษาฝรั่งเศส มีการใช้คำศัพท์สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมแบ่งตามเพศ เช่น วัวตัวผู้ ลาตัวผู้ วัวตัวเมีย แพะตัวเมีย ลาตัวเมีย ล่อตัวเมีย แพะตัวผู้ แต่ในภาษาไทยจะไม่มีแยกตามเพศ เช่น วัวหายล้อมคอก จับแพะชนแกะ นอกจากนั้น ยังเรียก

ตามสายพันธุ์ เช่น หมาแยกออกเป็น หมา หมาป่า หมาจิ้งจอก กระต่ายแยกออกเป็น กระต่าย กระต่ายป่า หนูแยกออกเป็น หนูหริ่ง หนูท่อหรือหนูท้องขาว หนูตะเภา แต่ในภาษาไทยจะไม่มีกรแยกตามสายพันธุ์ เช่น หมา หวงก้าง กระต่ายหมายจันทร์ แมวไม่อยู่หนูร่าเริง บางอุปลักษณส์สัตว์บางประเภท เช่น หมาจิ้งจอก หมาป่า ล่อตัวเมีย ไม่พบในประเทศไทย ด้วยลักษณะภูมิประเทศ สภาพอากาศ และการดำรงชีพของประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศสมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างมาก

จากการศึกษามโนทัศน์ที่ใช้สัตว์สื่อความหมาย ประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในสำนวนฝรั่งเศส ผู้วิจัยพบว่า มีการใช้มโนทัศน์ที่ใช้สัตว์สื่อความหมาย สามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ 1. ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในภาษาไทยที่มีอยู่ในกลุ่มความหมายมนุษย์ และสิ่งที่สัมพันธ์กับมนุษย์ 2. ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในภาษาไทยที่มีอยู่ในกลุ่มความหมายที่ไม่ใช่มนุษย์

การใช้อุปลักษณส์ข้างต้นสอดคล้องกับทฤษฎีของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) ที่ว่า มนุษย์มีการใช้อุปลักษณส์อยู่ตลอดเวลาในการคิด การมองโลก และการใช้ภาษาของคนในสังคม อุปลักษณส์ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของภาษาและการใช้ภาษาเท่านั้น แต่อุปลักษณส์เป็นเรื่องของมโนทัศน์ที่มีอิทธิพลต่อระบบความคิดหรือโครงสร้างระบบความคิดของคนในสังคม (รังสิมา รุ่งเรือง, 2560) จึงเรียกว่า อุปลักษณส์เชิงมโนทัศน์ ซึ่งเราจะพบตัวอย่างของอุปลักษณส์ เช่น *vivre comme chien et chat* แปลตรงตัวว่า อยู่กันอย่างหมากับแมว หมายความว่าคนที่ไม่ถูกกัน จะเห็นได้ว่าเป็นการนำคำศัพท์หมา (*chien*) และแมว (*chat*) ซึ่งสัตว์ทั้งสองชนิดไม่ถูกกัน เจอกันก็ต่อสู้กัน จึงนำพฤติกรรมดังกล่าว มาใช้พูดถึงคนในรูปแบบของสำนวนที่มีลักษณะเชิงเปรียบเทียบให้เห็นภาพคนที่ไม่ถูกกัน อยู่ด้วยกันไม่ได้ เมื่ออยู่ใกล้กัน เจอหน้ากันที่ไหน ก็มักจะมีปัญหากระทบกระทั่งหรือทะเลาะกัน หรือขัดคอกันทุกที

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชนิกานต์ วงศ์ปิยะ (2555) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบอุปลักษณส์เชิงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย พบว่า รูปภาพที่มีความหมายเกี่ยวกับสัตว์ที่นำมาใช้เปรียบกับคน แสดงมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้ว่า คนเป็นสัตว์ เพราะพฤติกรรม ลักษณะนิสัยของคนและสัตว์ที่สอดคล้องคล้ายคลึงกัน ซึ่งการใช้อุปลักษณส์สัตว์สะท้อนให้เห็นนิสัยของคนในสังคมฝรั่งเศสและคนในสังคมไทยได้ เช่น คนในสังคมของแต่ละสังคมมีนิสัยหวงของเหมือนหมา ลิ่นไหลเหมือนปลาไหล และสกปรกเหมือนหมู นอกจากนั้น อุปลักษณส์ดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่า คนของทั้งสองสังคมต้องการมีอิสระเหมือนนก ดังสำนวน *voler de ses propres ailes* (บินด้วยปีกตัวเอง) ในสำนวนฝรั่งเศสซึ่งตรงกับสำนวนไทยว่า ปีกกล้าหาญ

ระบบมโนทัศน์ที่นำสัตว์มาเปรียบเทียบนี้ยังมีความคล้ายคลึงกันในกลุ่มผู้ใช้ภาษาอื่น ๆ อีก เช่น การเปรียบคนโง่เป็นลา (*c'est un âne* แปลตรงตัวว่า มันคือลา) ของคนในสังคมฝรั่งเศส ในขณะที่สังคมไทย

เปรียบคนโง่เป็นวัวเป็นควาย ในภาษาอังกฤษ ได้แก่ a *bird brain* แปลตรงตัวว่า *สมองนก* หมายถึง คนโง่ (พิมพ์ประไพ บุญสม, 2556) ภาษาอินโดนีเซีย เช่น *Cerdik bagai ekor kerbau* แปลตรงตัวว่า *ฉลาดเหมือนหางของควายตัวหนึ่ง* หมายถึง คนที่โง่มาก จนมักจะนำความเดือดร้อนมาให้ครอบครัว (รังสิมา รุ่งเรือง, 2560) จะเห็นได้ว่าการนำสัตว์ต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกับคนโง่ ทั้งนี้ อาจมีการใช้สัตว์ที่เหมือนหรือต่างชนิดกันไปในแต่ละภาษา ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ต่อสัตว์ที่นำมาเปรียบเทียบกับคนโง่ทั้งในด้านดีและไม่ดี โดยขึ้นอยู่กับความแตกต่างในการเข้าใจ มุมมอง และค่านิยมในแต่ละสังคมผู้ใช้ภาษา สัตว์บางชนิดถูกมองในด้านบวก แต่ในอีกฝ่ายหนึ่งมองเป็นด้านลบ โดยนำลักษณะเด่นไม่ว่าจะเป็นรูปร่าง กิริยาอาการ ลักษณะนิสัย และพฤติกรรม มาสร้างเป็นสำนวนเพื่อมาเป็นภาพสะท้อนความคิดในสังคม และใช้ในการสอน เตือนสติ ตลอดจนให้ข้อคิดแก่คนในสังคมนั้น ๆ ดังนั้น จึงเป็นการพิสูจน์ความเป็นสากลลักษณะว่าสังคมผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศสมีมุมมอง และให้ความสำคัญต่อสัตว์คล้ายคลึงกันกับผู้ใช้ภาษาอื่น ๆ

จากการวิจัยนี้พบว่าในสังคมผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศสมีมโนทัศน์การมองโลกเกี่ยวกับสัตว์ โดยมีระบบความคิดแยกสัตว์ออกตามเพศ ครูผู้สอนภาษาฝรั่งเศสสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนคำศัพท์เรื่อง สัตว์ และไวยากรณ์หัวข้อเรื่อง *เพศของคำนามภาษาฝรั่งเศส* ผ่านสำนวนอุปลักษณสัตว์ เพื่อเพิ่มความสนุกสนานแก่ผู้เรียน ทั้งยังสามารถสอดแทรกเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรมของสังคมฝรั่งเศสและสังคมไทย รวมถึงความเป็นอยู่ และความเชื่อต่าง ๆ ที่สะท้อนมโนทัศน์ของสังคมผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศสผ่านสำนวน

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการใช้อุปลักษณเชิงมโนทัศน์ที่ใช้สัตว์สื่อความหมายในภาษาฝรั่งเศสและภาษาอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- จินดารัตน์ บุญพันธ์. (2547). *ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในสำนวนไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2543). *ภาษากับการสื่อสาร*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชนิกานต์ วงศ์ปิยะ. (2555). *การเปรียบเทียบอุปลักษณเชิงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัชวดี ศรลัมพ์. (2538). การแปลสำนวนในนวนิยายภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย. *ศาสตร์แห่งภาษา*, (7), 25-46.

- ซัซวดี ศรีลัมพ์. (2548). อุปลักษณะตามแนวคิดของทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน. *วารสารศิลปศาสตร์*, 5(1), 1-16.
- ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์. (2561). มโนอุปลักษณะแสดงอารมณ์หวัง ความไม่ฝัน หรือจินตนาการในภาษาไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(3), 172-185.
- ดารณี พุทธิรักษา. (2533). *การเทียบเคียงสำนวนไทยกับฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดารณี พุทธิรักษา. (2539). *สำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย*. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- นวรรรณ พันธุมเมธา. (2544). *คู่มือการใช้ภาษาไทยแนวใหม่ : คลังคำ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปิ่นอนงค์ อ่ำปะละ. (2563). อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์เวลาเป็นการเคลื่อนที่ "ลง" ในภาษาไทยถิ่นเหนือ. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 7(1), 45-59.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554). สืบค้นจาก <https://dictionary.orst.go.th/>.
- พราวพรรณ พลบุญ. (2561). อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์จากบทเพลง J-POP. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, 35(2), 331-361.
- พิมพ์ประไพ บุญสม. (2556). *อุปลักษณะในสำนวนภาษาอังกฤษเกี่ยวกับสัตว์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รังสิมา รุ่งเรือง. (2560). *ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในภาษาไทยและภาษาอินโดนีเซีย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศนิ ไทรหอมหวล. (2553). *ภาพลักษณ์ของสัตว์ที่สะท้อนผ่าน Kotowaza ที่เกี่ยวกับสัตว์ในภาษาญี่ปุ่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อาทิมา วรินทร์อุดมสุข. (2561). *อุปลักษณะที่แสดงมโนทัศน์น้ำท่วมในข่าวภาษาไทยและภาษาฝรั่งเศส* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphor we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Larousse. (n.d.). Dans *dictionnaire en ligne*. Retrieved from <https://www.larousse.fr/>.
- Le Robert. (n.d.). Dans *dictionnaire en ligne*. Retrieved from <https://dictionnaire.lerobert.com/>.
- Nida, E. A. (1975). *Componential Analysis of Meaning*. Mouton: The Hague.
- Ullmann, S. (1962). *Semantics: An Introduction to the Science of Meaning*. Oxford: Basil Blackwell.
- Ungerer, F., & Schmid, H-J. (1996). *An Introduction to Cognitive Linguistics*. London: Longman.